

När 'köna' blir våld även med jämlika

Jämlika män kan skada en kvinna utan att deras handling i sig innehåller våld. Handlingar där våldet inte ingår i själva handlingen kan genom att könas av andra handlingar förvandlas till våld. Kön, klass och andra former av över- och underordning kan förvandla en våldsfri handling så att den tillfogar en person bestående skador.

Dansa och köna

Det är inte så att väldiga och mäktiga system av kön och klass förvandlar enskilda handlingar till våld. System är inte något stort och omslutande. Det är snarare intensiv växelverkan mellan mängder av små handlingar. Handlingar samverkar och förstärker varandra. Och när detta upprepas skapas system av makt eller motstånd.

Jag använder här köna och klassa om små handlingar som vi lär oss tillsammans med andra, och som samverkar och förstärker varandra. Köna och klassa har inte så mycket med individuella egenskaper att göra. De är snarare sätt att agera tillsammans. Köna och klassa är att samverka, att återskapa vissa relationer till varandra. Köna och klassa är att lära sig mängder med olika danstekniker, olika sätt att dansa ihop.

Följsamhet

Vi känner igen varandras handlingar. Vissa steg och vissa handrörelser är väldigt mycket argentinsk tango, andra är typiskt salsa. Vi kan känna igen könande i exempelvis tonläge och blickar. Men även i hur vi rör oss runt varandra. Könande och klassande kan begripas som danser. En lär sig olika rörelser för att dansa med varandra. Och dessa rörelser sätter sig i kroppen, i rösten, i vårt sätt att röra oss runt varandra, i hur vi riktar oss mot eller från varandra.

Riktningar är viktiga. Sexuell läggning heter på engelska sexuell riktning (orientation). Sara Ahmed visar i sin queerfenomenologi att ett bättre ord vore

orienterar. Köna och klassa är att orientera sig i rummet, i förhållande till saker och ting, och i förhållande till varandra. Det gör att även rum och ting börjar köna. Kön och klass blir därmed inte så mycket individuella egenskaper. De relaterar oss till varandra.

Kaskader

Köna och klassa som inlärd danssteg verkar kanske inte så svårt att analysera. Det vore väl bara att observera noggrant med ett bra genusperspektiv och ett bra klassperspektiv. Problemet är dock att könade handlingar ändrar på andra könade handlingar. Och könade handlingar ändrar på klasshandlingar. Och klasshandlingar ändrar på könade handlingar. Här skulle vi dessutom behöva lägga till mobbing, kränkningar, nationalitet, ras, ålder, familj, husägande ... På oförutsägbara sätt ändrar saker och ting hela tiden på varandra. Detta kallas kaskader.

Kaskader är serier av handlingar där varje handling ändrar förutsättningen för de andra handlingarna. En ny handling får egenskaper från de andra handlingarna. Och den nya handlingen ändrar dessutom egenskaper hos de andra handlingarna.

Män och män och kvinnor och kvinnor dansar könande med varandra. Inte jämt. Men ganska ofta. Exempelvis genom klädstil eller könade personnamn. Exempelvis exotiska kläder och danssteg kan producera både kvinnlighet och vithet. Genom att lyfta upp mångfald och konsumera bruna människor som exotiska kulturer, spännande maträtter och danser, särskiljer vi varandra. På så sätt kan välvilliga mångfaldshandlingar skada människor, och förvandlas till våld.

Svärmar snarare än stora system

På oförutsägbara sätt förändrar handlingar varandra fram och tillbaka. Det är som vi gång på gång blir utsatta för svärmar av könsattacker och svärmar av klassattacker och svärmar av vithetsattacker. Dessutom är våra enskilda handlingar med och ändrar på vad dessa svärmar betyder, vilka egenskaper de får, när de attackerar oss. Könande, klassande och vithetande determinerar oss inte. Däremot är dessa svärmar ofta kraftfulla. Vi kan inte ta kontroll över dem.

Svärmar av könsattacker kan förvandla relativt jämlika handlingar till våld som skapar bestående skador. Ibland lyckas vi eller någon i vår närhet att ändra våldets egenskaper hos dessa svärmande könsattacker. Vi kan inte kontrollera exakt hur, men ibland lyckas vi hindra bestående skador.

Små handlingar förvandlar varandra till våld

Men låt oss för en stund strunta i hur svärmen av könshandlingar får oss i sitt våld. Det jag försöker undersöka här är snarare hur tidigare eller frånvarande svärmar av könsattacker kan förvandla en liten oförarglig synpunkt eller ett påpekande till våld. En liten handling utförd av en jämlik man med goda intentioner kan återaktivera tidigare svärmar av attacker. I en grupp där en kvinna tidigare kände sig trygg kan samma kvinna plötsligt bli hämmad och tyst. En skada har uppstått.

Ett misstag i analysen vore att ignorera hur kön, klass, ras, nationalitet ständigt ändrar varandras egenskaper. Kön och klass är intrasslade kaskader. De är inte särskilda sfärer.

I uppräknningen i förra stycket riskerar jag dock att göra ett andra misstag. Detta andra misstag vore att återinföra gamla föreställningar om mikro och makro. Olika nivåer. Vi behöver även lägga in sådant som mobbing, fysiska våldshandlingar, elakheter, kränkningar, utfrysning, baktaleri och osäkerhet på samma nivå som kön, klass och ras. Det är inte olika nivåer.

Tidigare mobbing kan förvandla en könad handling till våld. Och tidigare könanden kan förvandla påpekanden till mobbing. Ifall vi tar med övergrepp som mobbing och baktaleri i analysen av könande och klassande blir inte hierarkierna helt givna, speciellt inte i enskilda fall. Även privilegierade vita medelklasskvinnor kan bli undertryckta och skygga av våld. Även manliga socialdemokratiska toppolitiker kan få skador av övergrepp. (Här gäller det att inte blanda ihop min analys med märkliga anklagelser om att generell feministisk kritik skulle vara kränkande bara för att en del män och kvinnor upplever skuld när de hör den.)

Vithet eller medelklass skyddar inte någon från att bli utsatt för mobbing eller övergrepp. Judith Butler visar med sin sårbarhetsontologi att det vi alla har gemensamt är att vi är sårbara och beroende av varandra.

Varsamhet och ingripande

Men tillbaka till utgångspunkten för den här texten. Jämlika mäns handlingar kan förvandlas till våld gentemot kvinnor genom att de könas av andra handlingar.

Det här kan låta hopplöst. Men nu är det så att även feministiska, queerande och solidariska ingripanden fungerar som kaskader. Ett ingripande kan hindra att skador uppstår. Och ett ingripande kan förvandla framtida handlingar så att dessa inte åsamkar skador. Ingripanden kan till och med omvandla tidigare våld så att dess skador läks eller förvandlas till motstånd.

För att kunna gripa in vid våld där handlingen inte i sig själv är våld, behöver vi bli varsamma. Vi behöver bli varsamma när någon tystnar, eller blir defensiv, eller tittar bort, eller tja, ändrar röstens tonläge. Motstånd i jämlika grupper handlar mycket om varsamhet gentemot de som är tysta eller som slutar komma på möten. En fallgrop här vore att offergöra dem, underordna dem genom att göra dem till offer.

Boka kurs

[till er organisation.](#)

Träna metoder som hjälper till att skapa jämlikhet?

Hur ingriper gruppen kraftfullt och med omsorg vid härskartekniker och övergrepp?

Hur ingriper gruppen så att ordningar och strukturer samtidigt ändras?

Jag använder ordet varsam istället för uppmärksam. Att ständigt gå omkring och vara medveten och uppmärksam om våld, klass, genus och makt gör en till slut tokig. Det gör att makten får makt över oss. Varsam använder jag snarare som något som sitter i kroppen, i reflexer och färdigheter. Varsam är närmare följsam än uppmärksam. För att bli följsamma mot varandra i en ringdans behöver vi glömma fötter, tekniker och dansteori. Att bli varsamma eller följsamma mot varandra kräver att vi blir omedvetna. Vi lär oss dansa bra med varandra när vi slutar titta på våra egna fötter. När teorier, färdigheter och träning försvinner bort i det omedvetna då övergår det feministiska och queera ingripandet till kunnande och skicklighet.

Per Herngren

2013 05 13 version 0.1.2

Referens

Judith Butler, *Krigets ramar - När är livet sörjbart?*, Hägersten: Tankekraft förlag, 2009

Sara Ahmed, *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others*, Duke University Press, 2007.